

שיעור מס' 2 - מיזנסצנה

כתב: יהודה יטלזון. בהנחיית אפרת בן ברוך

מטרות אופרטיביות:

- חזרה על אופן בניית סידור הקומפוזיציה.
- מרכיבי המיזנסצנה - קומפוזיציה מאוזנת או בלתי מאוזנת, טכניקת עומק שדה, האסתטיקה של הפריים, חוק השלישים ושימוש בצבעים.
- (*מי שלומד את התוכנית 'אמנות הקולנוע' יכול לדלג על השלבים התיאורטיים ולעבור לתרגילים המעשיים).
- יישום החומר הנלמד דרך תרגול אישי וכיתתי.

* * *

תרגול בכיתה:

1. היכרות עם המושג מיזנסצנה - נקרין לתלמידים תמונה כלשהי על המסך ונשאל 'מהם שלושת הממדים שקיימים בתמונה?' התשובה כידוע: 1. אורך 2. רוחב 3. עומק
2. יישום והמחשה של קומפוזיציה מאוזנת ובלתי מאוזנת - נתחיל עם נושא זה משום שהוא מעביר את שני הממדים הראשוניים - אורך ורוחב.

נציג לתלמידינו שתי תמונות מתוך האתר המומלץ והשיתופי pikiwiki.org.il

• [תמונה 1](#)

• [תמונה 2](#)

- התלמידים יבחינו מיד בהבדל שבין שתי התמונות, הראשונה בעלת קומפוזיציה מאוזנת והשנייה בעלת קומפוזיציה בלתי-מאוזנת.
- מגוון התרגילים שניתן לתת לתלמידים הוא גדול, אך לדעתי בשל פשטות הנושא כדאי לאתגר אותם בנושאים מעט יותר מורכבים בהמשך ולהסתפק בנושא זה בתרגול בסיסי, לדוגמה לצלם אובייקט מסוים בשני האופנים שנלמדו.
3. יישום והמחשה של עומק בפריים הקולנועי -נסביר לתלמידים שצלמים משתמשים בטכניקות שונות על מנת לדמות תחושה של תלת-ממדיות. עומק בפריים יכול להיווצר על ידי שימוש בקווים אלכסוניים בתמונה (כדוגמה פסי רכבת שהולכים ומתרחקים מאתנו), או בדרך של הצבת תאורה שמייצרת פער בין קדמת הפריים לאחוריו, או בדרך של משחקי פוקוס (שלמעשה כל מצלמה דיגיטלית כיום מייצרת באופן אוטומטי).

תרגיל הריאיון המשובש - כמעט בכל בית ספר יש מסדרון צר ולעתים הוא ממש בקרבת הכיתה ולכן התרגיל הבא יעיל ולא אמור לגזול שיעור שלם אלא מספר דקות.

נבקש מהתלמידים להתחלק לקבוצות, כאשר בכל קבוצה יהיו שני שחקנים. על הצלם יהיה לצלם את המסדרון בצורה שבה ייראו הקווים האלכסוניים שמדגישים את העומק בפריים ואז נעמיד את השחקנים במרחק ניכר אחד מהשני. השחקן שקרוב יותר למצלמה יצטרך לספר משהו אישי על עצמו (מעין ריאיון דוקומנטרי) והשחקן שהעמדנו רחוק יותר יעשה תנועות מצחיקות למצלמה. כאשר נקריין את התרגילים בכיתה, נוכיח לתלמידים כי השימוש בכל חלל הפריים משפיע על הסרט שלנו ועלינו להחליט לא רק מה נכנס לתמונה אלא גם מה לא נכנס אליה. התעלמות מאחורי הפריים תוביל לטעויות כמו זו שייצרנו בכוונה בתרגיל זה שבה אדם מנסה לשתף את הצופים במשהו אישי, אך באחורי הפריים השחקן השני שואב את תשומת ליבו של הצופה וכך למעשה הריאיון השתבש.

4. האסתטיקה של הפריים או 'הצורה היא התוכן' – למען הבנת חלק זה של השיעור חשוב שהמורה יבחר כ-10 תמונות לצורך המחשה. אני ממליץ בחום להיעזר בתמונות מתוך האתר של תערוכת '[עדות מקומית](#)', תערוכה זו מתקיימת מידי שנה ומציגה צילומי עיתונות אמנותיים מהארץ והעולם. דרך האסתטיקה של התמונות אנחנו יכולים להעביר לתלמידים מה ניסה הצלם להגיד לנו בסאב-טקסט. לדוגמא תמונתו של [אריק שרון](#) מראה לנו בעזרת קומפוזיציה מיוחדת את קטנותו ואנושיותו של שרון שאנחנו רגילים לראותו בדרך כלל בתמונות הרואיות ומרשימות. דוגמא מצוינת נוספת היא תמונתה של [מרים צחי](#) (תמונה מס' 2) שדרך חלוקת הפריים לשני חצאים וכן שימוש בעומק פריים, עובר המסר של הפער בין הדרישה הדתית ובין הביצוע שלו ובנוסף עוד אידאולוגיות שאפשר לדון בהן בכיתה. עוד דוגמא מדהימה, היא צילומו של [אוריאל סיני](#) שבה האישה אשר שרועה על הכביש מייצרת קו אלכסוני שזורם בכיוון ההפוך לשאר הקווים האלכסוניים בפריים (הכביש, תנועת המכוניות וכו') ומדגיש את הניכור והקונפליקט המצמרר.

5. עבודה מעשית בנושא אסתטיקה ועיצוב פריים – לאחר שסיפקנו להם מעט השראה, נבקש מהתלמידים להתחלק לזוגות כאשר על כל אחד מבני הזוג לצלם דיוקן אמנותי של חברו. מעבר לתמונה עצמה התלמידים יצטרכו להגיש גם את המרכיבים הבאים:

- שם לתמונת הדיוקן שצולמה (לא שמו של התלמיד, אלא שם אמנותי)
- הסבר לבחירה של הלוקיישן.
- הסבר בע"פ לכיתה- כיצד הצורה האסתטית משרתת את תוכן התמונה.

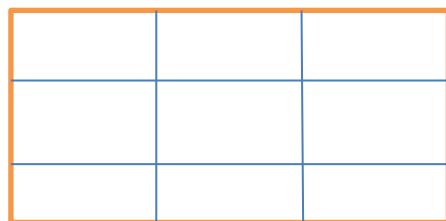
תרגיל מומלץ נוסף הוא לצלם דיוקן של חפץ אישי אשר שייך לתלמיד (לדוגמא תפילין, חנוכיה, גיטרה וכדומה). גם בעבודה זו על התלמידים יהיה לבחור שם לצילום, להסביר כיצד בחרו את אופן הצילום וכיצד הצורה האסתטית משרתת את התוכן.

במידה ותלמידים מסוימים מגלים עניין רב בצילום אתגרו אותם בתרגיל נוסף: בקשו מהם להסתובב עם מצלמה ולנסות לצלם באקראי תמונות שמספרות סיפור. בלי

שהתלמיד שצילם יצטרך להסביר לכיתה מה הסיפור שעומד מאחורי התמונה, הכיתה תנסה לפענח לבד. דוגמא לתמונה מסוג זה היא תמונתו של [שי לוי](#) (תמונה מס' 2).

אני ממליץ להכיר לתלמידים שמתעניינים בצילום אתר הרשת החברתית של חובבי הצילום – [px.com500](#). אתר נפלא זה, מאגד תמונות שמעלים חבריו הצלמים. ניתן ליצור קשר עם הצלמים, לחלוק עצות ולהחליף תמונות. השוני בין אתר זה לבין אתרים בסגנון אינסטגרם, הוא שאתר px500 מוגדר מלכתחילה כאתר לצלמים שמצלמים בצורה מקצועית ואיכותית.

6. היכרות עם חוק השלישים – The rule of thirds – נזכיר לתלמידים את הפרופורציות של מסך הקולנוע – 16:9 ובעת בתוך המלבן נשרטט את חוק השלישים:

ברוב המצלמות הדיגיטליות וכן באפליקציות הצילום בפלאפונים החכמים, ישנה אופציה שמנכיחה את קווי חוק המשולשים במסך וייתכן כי חלוקת המסך הזו מוכרת לתלמידים. הסרטונים הבאים מסבירים וממחישים את אופן השימוש בחלוקת הפריים לשלישים, רצוי לצפות בהם לפני ההקרנה בכיתה ולתרגם אותם לתלמידים תוך כדי כי האנגלית לעתים קצת סלנגית ולא ברורה.

<https://www.youtube.com/watch?v=OCVPPc4ssgo>

<https://www.youtube.com/watch?v=Vzx1kZUb5SM>

הסרטון הבא דן גם בעומק ואיזון בפריים הקולנועי:

<https://www.youtube.com/watch?v=7XSsVoZddeU>

7. יישום והמחשה של חוק השלישים בפריים – לאחר שהדגמנו דרך תמונות וסרטונים נפעיל את תלמידינו שיתחילו לחקור ולנסות ליצור מיזנסצנה ראויה לפריים. ניתן להם לצלם את האובייקטים הבאים ונציין כי עליהם להדגיש את התוכן בעזרת הצורה (המיזנסצנה):

- מורה מלמד בכיתה אך נראה חסר סמכות (=יש לצלם כך שהמורה יהיה בשליש התחתון של הפריים)
- תלמידים משוחחים וישנו תלמיד דחוי בכיתה (= יש לצלם כך שהתלמיד הדחוי יהיה בסמוך לקצה הפריים הימני או השמאלי)
- תלמיד עושה מבחן בכיתה ונראה נינוח ובטוח (=יש לצלם את התלמיד בנקודת ההצטלבות של שני השלישים העליונים בפריים)

בעת הצגת העבודות נראה לתלמידים כי כמו שזוויות שונות מחלישות או מעצימות את האובייקט, כך גם מיקומו של האובייקט באזורים השונים של הפריים יכולים לרמוז לצופה על יחסי הכוחות בסרט (תחתית הפריים או קצהו על חולשה וכו').

8. בימיו תוך הבנת מגבלות קצה הפריים – הדינמיקה בין הבמאי לשחקנים מורכבת ובדרך כלל מעבר להיותה רגשית, ישנו צורך רב בהדרכת השחקנים לגבי הטכניקה הקולנועית (נסביר לתלמידים כי לרוב, סטודנטים או תלמידים במגמות תיאטרון לומדים את עבודת השחקן על הבמה ופחות עובדים על משחק מול מצלמה). חלק מהטכניקה היא התמצאותם של השחקנים במגבלות הפריים הקולנועי. צריך להיות תיאום בין הבמאי – צלם – שחקנים, בכל הקשור לגבולות הקצה של הפריים. לצורך ההבנה של מורכבות העבודה ניתן לתלמידינו את התרגיל הבא:

עבודת One shot from standing camera – על התלמידים לביים סצנה באורך של דקה – דקה וחצי (לא פחות מדקה!). אסור לבצע תנועות מצלמה לאורך הסצנה (גם לא zoom) וכן אסור יהיה לבצע עריכה בתרגיל. נסביר לתלמידים שכדאי לנצל את הריחוק והקרבה בפריים וכן לשחקנים מותר להיכנס ולצאת מתוך הפריים כל עוד יש הגיון תסריטאי בכך.

9. שימוש בצבעים בפריים הקולנועי – נקרין לתלמידים את הסצנה מתוך [רשימת שינדלר](#) (שפילברג/1993). הסרט כולו מתרחש בשחור-לבן, אך במהלך האקציה בגטו, בוחר הבמאי להשאיר את המעיל של הילדה בצבע האדום. בשל הסצנה הטעונה נפתח שיח עם התלמידים – מה ניסה שפילברג להגיד לצופים בבחירתו האמנותית?

בעזרת שימוש בצבעוניות ייחודית לאובייקט מסוים בפריים, אנחנו כיוצרים יכולים לנתב את עיני הצופים ובבחירת הצבעים אף להשפיע על התייחסותם לדמות. כך בסצנה המפורסמת מתוך [הסנדק 1](#) של קופולה משנת 1972. לאורך הסצנה התאורה אפלה וכן בגדיו של דון קורלאונה (בהקשר זה ניתן להעלות את צבעוניות הפרח שבכיסו בנושא לדיון – האם הוא מסמל רגישות? או דמים? וכו') רצוי לדבר עם התלמידים בכלליות על ההיסטוריה של הצבע בקולנוע, להקרין קטע מתוך [הקוסם מארץ עוץ](#) משנת 1939 שהיה הסרט הצבעוני הארוך הראשון. משום שרוב התלמידים מכירים את העלילה, ניתן לשאול מדוע לדעתם דווקא בסנה זו נעשה השימוש בצבע ולא לאורך כל הסרט? אפשר גם להראות לתלמידים שמניפולציות עריכה יכולות להשפיע ולחדד רעיונות צבעוניים, כמו שמבצע העורך בסרטון [הבא](#).

10. מטלת סיכום – הדגש לתלמידים יהיה שמרכיבי המיזנסצנה שעליהם למדנו משפיעים על התמונה הכוללת והמסר שיעבור לצופים. עלינו ליצור תרגיל שיגרום לתלמידים לשמור על כלל המרכיבים וגם יניע את היצירתיות האישית שלהם.

תרגיל מעבר לחלון בהשראת [סצנת הפרידה](#) מתוך הסרט האזרח קיין / 1941 / אורסון וולס.

ראשית נקרין את הסצנה בכיתה ונסביר לתלמידים מה מתרחש בסרט על מנת שיבינו יותר לעומק מדוע הילד נמסר וכו'. נציג לתלמידים שאלות כגון:

- מדוע לדעתכם ממוקמות הדמויות כפי שהן במיזנסצנה?
- מי חזק ומי חלש לפי הקומפוזיציה?
- איזו השפעה יש להבדלי התאורה בין הפנים לחוץ בסצנה?

מטלת התלמידים תהיה מעין מחווה לסצנה שניתחנו מתוך האזרח קיין. עליהם לחשוב על סצנה שתצולם One shot מתוך חלל סגור שבו יש חלון שממנו ניתן לראות דברים שמתרחשים בחוץ.

על התלמידים ליצור קשר (דרמטי / קומי / רומנטי) בין מה שמתרחש בחלל הפנים לבין מה שמתרחש מעבר לחלון. הקומפוזיציה צריכה לתרום למה שהיוצר מתכוון להביע (מיקום החלון, הגובה של החלון בפריים וכו').